

Крицак Іван Васильович,

старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування; доцент кафедри кримінального права і кримінології Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3530-4269>

ДУХОВНО-СУТНІСНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ СУЇЦИДАЛЬНОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ КРИМІНОТЕОЛОГІЇ

«Візьміть на себе ярмо Моє, і навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий, і знайдете спокій душам своїм. Бож ярмо Моє любе, а тягар Мій легкий!». «Возміте його Моє на себе і научіться от Менє, яко кротоць єсмь и смиренъ сєрдцемъ: и обрящете покой душамъ вашимъ: ибо бо Моє благо, и бремя Моє легко єсть» (Мф.11:29-30).

«Без Бога ні до порога», – казали наші предки. І справді, чим більше переконаємося, що буває така брань ворога роду людського на людину, що, здається, не переживеш. Однак лише молитва у таких станах як надійна і непохитна сила стояння в істині, у вченні правди Христової неодмінно допоможе пережити усі бурі світу цього. А завтра прийде новий день, і після міцного сну вже й не згадається, якою важкою і нестерпною здавалася боротьба. Але ми перемогли з Божою допомогою. Значить, є велика невидима сила. Не засмучуйся, людино, не падай духом. Перемога за тобою, тому що з нами Бог, якщо щиро уповаєш на Нього.

Наскільки важлива сьогодні духовна складова у заваді станів суїцидальності? В умовах нинішнього дня важливо сфокусувати увагу на здоров'ї людини. ВООЗ дає таке визначення: «Здоров'я – це стан повноцінного фізичного, психічного та соціального добробуту, а не лише відсутність хвороб чи фізичних вад». Тут ще слід згадати про здоров'я у духовно-ціннісному значенні. Протилежною проблемою чи такою, що безпосередньо пов'язана зі здоров'ям людини, її психоемоційними станами, є суїцидальність, що повинна вивчатися/аналізуватися з позицій міждисциплінарності, психоаналізу, в аспекті всього духовно-душевного. Важливою є гармонія трьох складових: фізичного, психічного, духовного стану людини. За нинішніх умов, коли досить складно вижити, задоволення базових/матеріальних потреб людини супроводжується багатьма випробуваннями. Тому на перший план виступають духовні потреби, вміння і бажання молитися, поститися, знати вчення свого віросповідання, що й дає гармонійний розвиток особистості,

суспільних відносин. Такий стан забезпечує відповідний дисбаланс, щоб не відбулось різного роду хворобливих станів, деструкцій, аномії. Бездуховне/безтурботне життя є наслідком багатьох проблем людини й суспільства, коли найчастіше впоратись самотужки не можливо. Тому важливими є духовний стрижень та підтримка ближніх.

Наскільки високість духовності є живильною силою в умовах сьогодення? Трансцендентні/метафізичні стани, до яких прагне людина і людство, безпосередньо пов'язані зі світоглядно-ціннісною складовою, що встановлюються в конкретному суспільстві через релігію. Людині у своїх потягах/бажаннях недостатньо лише накопичення матеріальних благ. Вона прагне до духовного самозадоволення/самовизначення. Як свідчить сучасна практика, надмірна праця, навчання призводять до перевтоми та суїцидальності. І не завжди якість життя, добробут держави у матеріальному плані визначають зменшення такого рівня. Значить, треба шукати інше всезагальне благо у постійному підгодовуванні/підживленні душі, створенні максимально сприятливих умов, щоб людина якнайкраще духовно розвивалася. Адже ніякі капіталовкладення не заберемо з собою у потойбіччя/засвіти. І лише наполегливість, бажання постійно вчитись допоможе серед багатьох правд обрати Істину та розвинути в собі багато нових талантів. Природа людини надзвичайно багатогранна, важливо лише поринути у власні/внутрішні світи. Тут детермінанти ціннісної складової сприяють життєвій силі, багатьом станам обізнаностей, конструктиву життєвої позиції, утвердженню правоти. Такою живильною силою здоров'я людини є її духовність, що допомагає з новими силами протидіяти війні в душах людей, у реальному житті.

Наскільки пов'язані між собою фізичне та духовне здоров'я? Усталеність до стресостійкості, спрямованість на активну життєву позицію допомагає у подоланні багатьох деструкцій, неврозів і психозів, коли смерть розглядається лише як перехід до іншого життя, блаженної вічності. Тут потрібна велика соціальна робота з населенням, відчуття його ритмів/дихотомії, щоб не перевантажити, запобігти станам суїциду. Філософія суїцидології в умовах нинішнього дня надзвичайно різноманітна через бурхливий розвиток інформаційних технологій, коли немає можливості цілковито заглибитись у сферу свідомісного та побачити/вивчити усі її глибинні процеси. Звідси, теоретичне та практичне осмислення пропонується з позицій міждисциплінарності через залучення найрізноманітніших спеціалістів/фахівців. Єдність здоров'я як добробуту особистісного і соціального, фізичного та духовного в окремих випадках може сприяти невиліковним хворобам суспільства, тому завжди важливий дисбаланс. Творча Господня сила настільки велика, що здатна вмить перемінити мисленнєву діяльність людини. І прикладів сказаному

дуже багато, щоб примножити загальне благо до багатьох добрих станів благочестя. Здатність людини раціонально мислити сприяє виробленню стресостійкості у подоланні життєвих негараздів, трагічних подій життя, пов'язаних з війною. Людина повинна бути повноцінним членом суспільства, а єдність фізичного та духовного здоров'я – цьому запорука.

Наскільки важлива єдність людини як Духу, Душі й Тіла? Внутрішньосімейні конфлікти так чи інакше відображаються на державотворчих процесах. Єдності біологічного та соціального в людині, свідомого і несвідомого (за З. Фройдом) сьогодні недостатньо. Слід розглядати людину як Дух, Душу і Тіло. Лише постійне духовне самовдосконалення є запорукою конструктивних змін. Духовність повинна стати стилем життя, завдяки якому змінюватиметься навколишня соціальна дійсність. Головне, який спосіб життя ведемо, яку позицію займаємо, які цінності сповідуємо, щоб глибше пізнати екзистенційний вимір життя. Добробут населення залежить від духовних благ. Найчастіше все матеріальне/фінансове благополуччя, а саме потреба людини у їжі, одязі, житлі (за пірамідою А. Маслоу), не здатне задовольнити/замінити духовні блага як потребу у ціннісній складовій. Тому духовне здоров'я – це гармонія людини з Богом, що супроводжується великою боротьбою зі своїми пристрастями, внутрішнім світом, що сприяє життєрадісності та повноцінному функціонуванню соціуму.

Наскільки важливо за нинішніх умов пізнати Душу людини? Зневіра у суспільстві, зануреність у злі стани слугує багатьма причинами суїцидальності, що вимірюється процесами екзистенціальних/психоаналітичних характеристик. Розроблення антисуїцидальних програм/концепцій/планів з урахуванням особливостей кожної людини є надзвичайно важливим. Розчарування у гуманізмі, науково-технічному прогресі призводить до потреби духовності, Душі людини. Звідси актуалізація суїцидальної проблематики набуває особливого розмаху у багатьох зарубіжних країнах, особливо в Європі, через легалізацію еутаназії. Філософія суїцидальних станів насамперед передбачає виявлення причин, що сприяють негативу в сучасному українському суспільстві та світі. Грані природи людини настільки таємничі, що гуманне ество потребує сакраментального, пізнати Душу людини, її порухи, відчуваючи дихотомію внутрішнього та зовнішнього. Звідси виникає безліч богословських питань: звідки у людини нерви, м'язи, судини, якщо вона створена з землі й в землю відходить? Людський організм є надзвичайно складним для вивчення навіть при сучасних можливостях медицини. Яка божественна енергія дає «життєву/життєдайну силу людині, що визначає її душу, сферу підсвідомого, почуття, бажання, емоції. Бачимо, як сучасний егоцентризм/людиноцентризм сучасної

людини великими темпами губить її духовні світи/виміри. Важливими є комунікації з душею.

Де пролягає межа між фізичним та духовним рівнем суїцидальності? Суїцидальність/самогубство – це гостра проблема ХХІ століття, що має тенденцію до зростання. Загальновідомою є статистика, що у США щороку від самогубств помирає 30 тис. людей і 650 тис. потребують невідкладної допомоги після спроби вчинити суїцид. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, кожні 40 секунд у світі вчиняється самогубство, а щороку ця цифра сягає від 800 тис. до 1 млн суїцидів. Це жахливі показники, що вражають до глибин душі та спонукають усіх нас, щоб замислитись над справжньою охороною здоров'я у всіх значеннях: нормативному/фізичному/духовному/психологічному. Відповідно, слід зробити все можливе для вироблення основ кримінологічної/державної/соціальної політики в утвердженні основ/засад фізичного, психічного та духовного здоров'я, окремої людини, нації, народності. Споконвіку самогубець накладав страшне тавро/клеймо на свій рід, а тому слід замислитись і над проблемою генетики/біологічних суїцидальних станів, щоб вжити усіх можливих засобів профілактики на родинних/духовних лініях людини, родоводу. Головне – це, безперечно, соціальні фактори, відношення до життя, його цінності, ставлення до релігії, вироблення різного роду міждисциплінарної ідеологічної політики відповідних профілактик. Найтяжчі клінічні захворювання не є підставою для легалізації та застосування етаназії, адже це страшний смертний гріх, за який доведеться відповідати нинішнім та прийдешнім поколінням. Тому комбінованість фізіологічної/генетичної/біологічної складової та психологічної/духовної повинна вивчатись та застосовуватись у комплексі. Сьогодні багато методик визначення суїцидальності, різного роду анкетування, спілкування, опитування. Головне/ключове завдання – зменшення кількості суїцидів, індивідуальних та колективних ризиків, їхнє унеможливлення. Вироблення універсальних психоаналітичних методик профілактик загрози, поширення позитивних тенденцій соціального здоров'я через духовність, усвідомлення того, що однією терапією/фармакологією з суїцидальністю не справитись. Потрібні універсальні методики відповідної протидії та боротьби.

Наскільки слово має важливе значення у попередженні/запобіганні суїцидальності? «Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово». «Въ началѣ бѣ Слово, и Слово бѣ къ Богу {у Бога}, и Богъ бѣ Слово» (Іоанна 1:1). Тобто словом можна витягти людину з багнюки, апатії, зануреності в асоціативну, відмежовану/абстраговану поведінку чи, навпаки, своїм несвідомим/неусвідомленим вчинком – спонукати/повантажити

людину у відповідні стани злого. Слід бути обережним насамперед до своєї особистісної поведінки у відношенні з ближніми, з метою уникнення конфліктності. Держава має приділяти набагато більшої уваги даній проблемі, особливо з боку негативних проявів і тенденцій підлітків у вказаному напрямі. Тому важливим засобом впливу на суїцидента є саме слово/мова, крилаті фрази/вислови видатних людей. З допомогою такого інструментарію, вивчення міжнародної практики боротьби з суїцидами, а також нашими особистісними інтелектуальними/психологічними можливостями, так званої духовної сили, можна здійснити в окремих випадках миттєву комунікативну операцію впливу на психіку людини, для того, щоб не вчинити/скоїти смертного гріха – суїциду, щоб такі інциденти були зведеними до мінімальних ризиків, щоб змінити ганебне рішення піти з життя через різного роду соціально-побутові, сімейні питання/чвари тощо. Запит на адаптацію/повернення до нормального життя, боротьби з ейдосами/поганими думками є важливою функцією психологічного/духовного здоров'я та профілактики боротьби з психологічними патологіями чи негативним прийняттям рішення. Тобто в кожній людині, правоохоронця, поліцейського повинен бути інструментарій – як можна вплинути на таку особистість у долі секунди. Такі позитивні моменти у світовій практиці трапляються у непоодиноких випадках. Суїцидальність як ракова пухлина, як і різного роду фонові явища, блудодіяння/наркоманія, руйнує психофізіологічні стани суїцидента, структуру головного мозку. Тому потрібне прийняття відповідної антисуїцидальної програми, включення відповідних пунктів профілактики до регіональних та загальнодержавних кримінологічних програм запобігання та боротьби з суїцидами. Найкращі напрацювання в цьому аспекті неодмінно дадуть позитивні результати.

Як попередити дитячу суїцидальність? В нинішній час особливо поширеною є тенденція до зростання підліткової суїцидальності, що насамперед пов'язано з бурхливим розвитком інформаційних технологій. Це викликає тривожність у багатьох, адже наші діти/молодь є майбутнім України. Вони генерують нові ідеї/сенси/бачення. Насамперед слід відзначити про повну відсутність у дитини уявлення про значення вказаного вчинку через брак сформованих стійких цінностей, як за тих чи інших умов поступати у складних ситуаціях. Це зумовлено багатьма причинами, однією з яких є деспот у сім'ї, тобто домашнє насильство, сцени ревностей, вживання алкогольних напоїв та багатьох інших негативних факторів і тенденцій. Головне – вести здоровий спосіб життя. Надмірні перевантаження працею, навчанням збентежують та породжують питання суїцидальності. Душа самогубця знаходиться у вічному пеклі, й цим слід попереджувати злі й жахливі стани подібних

евтаназіальних, суїцидальних процесів суспільства. Держава повинна приділяти особливу увагу запобіганню суїцидів з боку найрізноманітніших осіб, насамперед молоді. Сьогодні ця проблема набуває великого резонансного значення, коли психіка неповнолітнього ще не сформована достатньою мірою, коли вплив мережі «Інтернет» є надзвичайно великим та заповнює усю суспільну життєдіяльність. Це також проведення різного роду духовно-психологічних операцій профілактики з допомогою молитви, бесід, лекцій, тренінгів високодуховних особистостей з багатьма колективами та, звичайно ж, комунікація з кожною особистістю, міжособистісні відносини.

Які причини суїцидальності в армії сьогодні? Соціально-психологічні чинники через нинішню російсько-українську війну сприяють вчиненню військовослужбовцями суїцидів, і така негативна практика лише посилюється. У бойових умовах чи в тилу зростають дезадаптивні дифузії, апатії деформованого стану суїцидальної поведінки. Під час бойових дій самогубство, депресія, тривога, безнадійність лише наростають через тривалу відособленість від сім'ї, соціуму. Суїцид має страшну руйнівну силу і психологічні крайнощі, коли ситуація суїцидальності здається нестерпною через надважкі страждання. Це аморальна сторона поведінки людини, яка міркує: якщо є право на життя, то має бути право на смерть, чи на гідну смерть у виді евтаназії, як це сьогодні розвивається/популяризується у західних країнах. Суїцидальність деморалізує дух армії, вона підживляє морально-психологічний клімат колективу війська. Тому важливо боротись з допомогою різного роду профілактик. Бойовий дух є важливою етичною/моральною стороною армії. Створення методичних рекомендацій, психофізіологічних розвантажень чи елементарне право на відпочинок відіграє важливу роль у станах профілактики. Особлива роль належить викладанню кримінології з метою запобігання різного роду негативним тенденціям. Також однією з причин самогубства військовослужбовців ЗСУ є стресові розлади, фізичне та психічне/психологічне виснаження, бойові травми, важкі поранення, контузії, втрата кінцівок, коли військовий відчуває себе неповноцінним членом суспільства. Це також гострі реакції на стрес, травмуючі чинники. Серед альтернатив – міцність бойового духу, загартованість, сміливість, утвердження релігійних цінностей, що життя людини не завершується смертю фізичною, а вона призначена для вічності. Від того, наскільки фізичні й духовні сили поєднані/гармоніюють між собою, залежатиме успіх. Це також широкий спектр внутрішніх і зовнішніх факторів боротьби військового з обставинами, ситуаціями, загальна перевага, безпорадність та відчай, що твоє життя у руках інших, наприклад через втрату кінцівок тощо.

Які ще причини суїцидальності можете назвати? Ми знаємо, що Японія є однією з країн, де скоюється найбільша кількість самогубств. Тут слід враховувати її історичні процеси/особливості відношення до смерті, до релігії, а також сучасний надзвичайно

насичений/ бурхливий розвиток суспільних відносин через ринкову конкуренцію та інновації, відношення до освіти, праця на виснаження, коли професійна деформація заповнює/перевищує усе духовне. Сьогодні поширюється страх, жорстокість з підліткового віку через фільми, анімації, діяльність вандалів. На наших очах фактично відбувається страшна картина апокаліпсиса через масовість цифрових технологій, людство спіткали різного роду девіації. Ринкова конкуренція, втрата особистісних ідеалів, ціннісних раритетів/паритетів/пріоритетів – все це підживлює спонукання піти з життя раніше, а тим паче держави масово легалізують евтаназію, розвивають клонування, трансгуманізм, поширеними є аборти. Спостерігається відповідна соціальна дезадаптація поведінкових процесів у мікросередовищах та на загальнодержавному рівні, яка перевищує усі можливі межі та очікування. Це також патологічний процес розвитку хвороб, багатоманіття безвихідних ситуацій, що проявляється у багатьох суперечностях та створює багатоманіття реальних загрозливих станів, сприяє цілій низці загроз суїцидальних проявів. Розумові відхилення через різного роду симптоми не можна також відкидати. Сьогодні теорію суїцидальності слід розробляти з позицій духовно-ціннісної парадигми, а не просто антропології, де залучені найрізноманітніші спеціалісти: кримінологи, соціологом, психологи, медики, психоаналітики, що постійно працюють над відповідними профілактиками. Потребують свого створення/запровадження на загальнодержавному рівні чи окремих структурних підрозділах боротьби із суїцидами різноманітні психоаналітичні практики, коли людина під впливом психічних аномалій здатна до вбивств чи інших негативних практик.

Яка причина того, що людина хоче піти з життя? Символом Заходу є шекспірівські Ромео і Джульєтта, які закінчують життя самогубством. Символом нашої культури високих зразків подружжя чи шляхів, які переплелись за тих чи інших обставин, споконвіку були й залишаються святі, які допомагають долати життєві труднощі, а саме: Іоаким та Анна, Адріан та Наталія, Петро і Февронія, Кипріяні та Іустинія. Саме до них народ Божий звертається у біді та горі, злиднях та піднесенні; вони є зразками благочестя, як слід жити, трудитись, працювати, досягати бажаного щастя. Людина постійно шукає сенс життя. Дух часу заволодіває усіма нами, й треба пристати на ті чи інші ціннісні ідеали. Насаджується багато чужорідного для наших звичаїв, традицій, культури, моралі, духовності. За таких умов постає питання про збереження чистоти душі людини. Людська душа – безсмертна, це астральна, невидима субстанція, найдорогоцінніший діамант, заради якого треба жити, боротися усе життя зі злом, несправедливістю, неправдою. Серед причин суїцидальності може бути смерть близької людини, зневіра у друзях, зрада, надлишок емоцій, обурення, зневага, зловмисна поведінка. Тут слід добре розвивати профілактичну психоаналітику, культуру, психологію. Коли злі думки опановують

людиною, треба зробити все можливе, щоб запобігти потягу до самознищення через аномію, егоцентризм, гордість, лукавство, лицемір'я. Адже зло настільки розповсюдилося, що йому немає меж, тому це питання має бути розв'язане належним чином шляхом відповідних превентивних заходів. Екзистенційно/метафізично психоаналітичний характер сучасної людини вивчити надзвичайно складно, тож слід максимально серйозно поставитися до цілей профілактики й боротьби з суїцидальними настроями.

УДК 342;351.74

Литвин Вікторія Вікторівна,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної діяльності
та запобігання корупції навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2029-0346>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА МЕДИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Третій рік поліцейські працюють в екстремальних із загрозою для життя й здоров'я обставинах пов'язаних з ліквідацією наслідків авіаударів, пошуком диверсійно-розвідувальних груп, деблокування людей із завалів, несення служби на блокпостах, стримування збройної агресії, ліквідації надзвичайних ситуацій. Деякі з них потребують невідкладної медичної та медико-психологічної реабілітації. Для забезпечення їх кваліфікованою допомогою варто розглянути законодавчу базу, що визначає алгоритм та порядок направлення поліцейського на реабілітацію.

Таблиця 1

Чинна законодавча база реабілітації поліцейських		
№	НПА	Зміст
1.	<i>ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я»</i>	визначає: обов'язковість проходження медичних оглядів; проведення військово-лікарської експертизи; надання реабілітаційної допомоги та профілактики [1]
2.	<i>ЗУ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»</i>	визначає законне право військовослужбовців та осіб, які до них прирівнюються, на медичну допомогу в т.ч. медико-психологічну реабілітацію [2]
3.	<i>Кодекс цивільного захисту України</i>	пропонує визначення «медико-психологічна реабілітація»; встановлює ключові аспекти медичного захисту [3]